

6.2 Waldorfkooli õppekava Eestis ja maailmas

Õppekavatöö

1990. aastatel, kui waldorfkoolid Eestis 1. klassidega alustasid, tugineti täiendkoolitustelt saadud teadmistele ja kogemustele ning näidetele põhiliselt Saksamaalt, Soomest ja Rootsist; tervikõppekavasid põhikooli ulatuses veel polnud. Koolide kasvades võtsid koolid aluseks Saksamaal välja töötatud 1995. aastal ilmunud ja EVWÜ poolt 1998. aastal tõlgitud „Pedagoogiline ülesanne ja õpetamisesmärgid — vaba waldorfkooli õppekavast“. Samal ajal tõlgiti õppekava-alastest algmaterjalidest veel: C. von Heydebrandi „Vaba Waldorfkooli õppekavast“, samuti E.A.K. Stockmayeri koostatud raamat ”Rudolf Steineri juhised waldorfõpetuseks”, veidi hiljem „Õppetöö kujundamiseks waldorf/steinerkoolides 1. kuni 8. kooliaastani“. Waldorfkoolid olid tegemas esimesi samme, väheseid kogemusi korvasid algusaegade märkimisväärne entusiasm ning õpetajate pidev täienduskoolitus. Seadusandluses polnud teistel alustel loodud õppekava jaoks veel ruumi ning nii lisandusid nn ideaalõppekavasse kompromissid riikliku õppekavaga. Tulemuseks olid waldorfkoolide õppekavad, mis ei vastanud ei riiklikule ega waldorfõppekavale, aga ka mitte tegelikult koolides tehtavale. Oma õppekava välja töötamine koolide ülesehitamise kõrval käis täiskoormusega töötavatele õpetajatele selgelt üle jõu. Kokkuvõttes lepidi kohendustega, mis olid tingitud uutest kompromissidest järjekordsel koolitusloa uuendamisel iga kolme aasta tagant. Olukord ei rahuldanud ei waldorfkooli ega Haridusministeeriumi.

2007. a algas koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga waldorfkoolide tuumõppekava arendus. Ministeerium avaldas soovi näha waldorfkoolide ühist raamõppekava, millel oleks ka selgelt väljendunud waldorfpedagoogiline sisu. Aeg selleks oli küps, õpetajad olid teoreetilise ettevalmistuse kõrval omandanud piisavalt praktilisi kogemusi, et anda õppekavale Eesti koolipraktikaga kooskõlas olev sisu. EVWLÜ-l kujunes töö käigus selge arusaam, et ainuüksi õppekava arendusest ei piisa – ka seadusandluses tuleb uutele arenguvõimalustele ruumi luua. Vastavad ettepanekud tegi EVWLÜ Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse eelnõusse 2009. a kevadel.

Waldorfkoolide ühine tuumõppekava (endise raamõppekava sisulisem nimetus) on 2009. a märtsis esitatud koolitusloa saamiseks Haridus- ja Teadusministeeriumile. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus (REKK) hindas Waldorfkoolide ühise tuumõppekava vastavust riiklikule õppekavale ning tõi esile ka mitmeid erinevusi ja täiendamise vajadusi (vt Lisa 11. Väljavõte Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse hinnangust waldorfkoolide tuumõppekava kohta). REKK-i poolt antud hinnang waldorfkoolide õppekava projektile keskendub võrdlusele tollal kehtinud Põhikooli ja –gümnaasiumi riikliku õppekavaga. Kuna waldorfkoolide tuumõppekava koostades polnud eesmärgiks õppekava detailne kooskõlla viimine riikliku õppekavaga, siis on selline hinnang igati ootuspärane. 25. augustil 2009. a HTM-s toimunud waldorfkoolide ja HTM kohtumisel lepidi kokku, et 25. septembriks 2009 tuuakse välja põhilised erisused riikliku ja waldorfkoolide õppekava vahel. Nimetatud tähtajaks valmis waldorfkoolide koostöös dokument Riikliku õppekava ja Waldorfkoolide tuumõppekava erinevused (vt Lisa 12).

Õppekavaerisuste väljatoomisel arvestati järgmiste asjaoludega:

1. Waldorfkoolide tuumõppekava vajab edasist täiendamist ja arendamist.
2. Kehtiva RÕK -i asemele tuleb uus, muudetud versioon.
3. HTM-ga arutati võimalust erisusteks 9. ja 12. klassi õpitulemustes. Hetkel waldorfkoolid loobusid vastavate erisuste taotlemisest. Praeguses tuumõppekavas on arvestatud 9. klassi lõpueksamite ja ka 12.klassi riigieksamitega.

Erisuste väljatoomisel ilmnes, et õpitulemuste erisused tulenevad põhikoolis põhiliselt ainesisu erinevast jaotusest ja paigutusest või on vormilist laadi. Seepärast esitasid waldorfkoolid erisused põhjalikumalt 1.–6. klassi kohta, 9. ning 12. klassi valiti näiteks võõrkeel. Rohkem erinevusi oleks sel juhul, kui täpsemalt järgida rahvusvahelist waldorfkoolide raamõppekava, mis pole küll üldkohustuslik, kuid mida põhijoontes järgitakse kõigis waldorfkoolides üle maailma (vt alapeatükk Koolide õppekavade eripärad).

Hetkel on olemas tuumõppekava projekt, koolide erinev tegelikkus peab saama väljenduse kooliõppekavades. Eesti waldorfliikumine on veel noor. Koolide arenguülesanne on läheneda ideaalidele ja oma õppekava tööd pidevalt jätkata.

Keerukus waldorfõppekava arendamisel seisneb selles, et lõhe ideaalide ja selle vahel, milleni igapäevane tegelikkus küünib, on loomulikult olemas. Kui õppekavas loobuda tegelikkuse võimalikult täpse kujutamise nimel ideaalidest, siis on tulemuseks mandumine. Kui aga panna kirja puhas ideaal, mis tegelikkuses katet ei leia, siis on tegemist fiktsiooniga

Eesti waldorfkoolide õppekava tugevused ja nõrkused

Tugevused:

- õppekava aluseks on Rudolf Steineri poolt välja töötatud inimeseõpetus, mis on waldorfkoolide ligi saja aastase tegevuse vältel koolipraktikas kinnitust ja edasi arendamist leidnud;
- õppekavas on tasakaalustatud kasvava lapse taheet, tundeelu ja mõtlemisvõimet arendavad ained;
- õppekava on elav, reaalses kasutuses, praktikud teevad sellega pidevat tööd.

Nõrkused:

- õppekava on aineti ebahühtlane. See vastab koolide arenguteele. Esmalt olid tugevdatud tähelepanu all kõik nn klassiõpetaja ained. Järgnesid nn pehmetel väärtustel põhinevad kunsti-, käsitöö- ja muusikaõpetus, mis olid jäänud senises koolisüsteemis vaeslapse ossa. Nimetatud ained on praktikale toetudes õppekavas hästi kajastatud. Praegust arenguetappi iseloomustab töö kehalise kasvatus, eurütmia ja religiooniõpetusega. Vastavates ainetes on vähe vajaliku ettevalmistusega õpetajaid ning kooliti on seis ebahühtlane. Seetõttu on nimetatud ained ka õppekavas kõige vähem läbi töötatud;
- Riikliku õppekava nõuete tõttu on õppekavas kooliastmeti kirjas õpitulemused, mis sellisel kujul killustavad terviklikku õppeprotsessi.

Kooli oma õppekava olemasolu ja selle arendamine

Erakooliseadus kehtestab järgneva paragrahvi:

§ 11. Õppekava

(4) Erakooli õppekava peab vastama:

3) algkoolil, põhikoolil ja gümnaasiumil – põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekavaga kehtestatud kooliastmete pädevusele ja ainete õpitulemustele;

sisuliselt sarnase nn haridusstandardi ka erakoolidele. Detailselt kirjeldatud õpitulemused ei võimalda tervikliku waldorfõppekava moonutusteta rakendamist.

2009. a kevadel ei kiitnud Riigikogu kultuurikomisjon heaks EVWLÜ poolt esitatud Põhikooli- ja gümnaasiumi seaduse eelnõu muutmissetpanekuid waldorfkoolide õppekava osas. Koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga otsustati olukorra lahendamiseks Põhikooli riiklikusse õppekavasse sisse viia waldorfkoole käsitlev punkt. Õppekava kiideti heaks Vabariigi Valitsuse 28. jaanuari 2010. a määrusega nr 14 (RTI, 11.02.2010, 6, 22) ning selle § 15 **Õppe ja kasvatus korralduse alused** sätestab, et:

(7) Kooli hoolekogu nõusolekul võib põhikool oma tegevuses juhinduda Steineri-Waldorfi hariduse Euroopa Nõukogu (*European Council for Steiner Waldorf Education*) kinnitatud põhimõtetest ja püüdlustest ning korraldada sellest tulenevalt õpet viisil, kus riikliku õppekava I ja II kooliastme õpitulemusi ei taotleta vastava kooliastme lõpuks. Vastavad erisused määratakse kooli õppekavas ning kooli õppekava kooskõlastatakse Eestis Waldorfi hariduse põhimõtteid järgivaid koole ühendava organisatsiooniga, mille eesmärgiks on Waldorfi-pedagoogiliste asutuste vahelise koostöö korraldamine ning Waldorfi pedagoogika lähem tutvustamine ja edasiarendamine.

Antud seadusandlik muudatus annab waldorfkoolidele õigusliku aluse waldorfkooli õppekava paindlikuks rakendamiseks võrreldes riikliku õppekavaga. Ühtlasi tagab see punkt vanematele õiguse saada teavet kooli õppekavast võimalike erinevuste kohta lapse teadmistes ja oskustes koolivahetuse puhul. Samas tuleb märkida, et tegemist on kompromissvariandiga, kus arvestatakse õpilaste vajadusega jätkata õpinguid ka teistes üldhariduskoolides. Kaugemaks eesmärgiks on haridusvabaduse suurendamine õppekavade rakendamisel kõigis üldhariduskoolides, mis võimaldaks õpetajatel paremini arvestada konkreetsete õpilaste vajadustega.

Sama paragrahvi punkt (9) sätestab: III kooliastmes korraldab põhikool õpilastele läbivatest teemadest lähtuva või õppeaineid lõimiva loovtöö, milleks on uurimus, projekt, kunstitöö vmt. Loovtöö temaatika valib kool, täpsema teemavaliku teevad õpilased. Loovtööd võib teha nii individuaalselt kui ka kollektiivselt. Loovtöö teema märgitakse lõputunnistusele. Loovtöö korraldust kirjeldatakse kooli õppekavas. Waldorfkoolides on 8. klassi aastatöö olnud kasutusel juba aastaid.

Septembris 2009 esitasid kõik Eesti waldorfkoolid kooli õppekava Haridus- ja Teadusministeeriumile ja said 5-aasta pikkuse kehtivusajaga koolitusload. Eelmisel õppeaastal anti waldorfkoolidele 1 aasta pikkuse kehtivusajaga koolituslube.

Oma õppekava kohta andsid waldorfkoolide küsitluses 5 kooli järgnevad vastused: 3 kooli vastas, et päris oma õppekava, st oma vajadustest ja võimalustest lähtuv õppekava neil puudub, 2 kooli vastasid küsimusele jaatavalt. Ühe kooli puhul võib öelda, et oma õppekava on olemas osaliselt; osad ained on koolis õppekava tarbeks vähem läbi töötatud. Töös lähtutakse kas tuumõppekava projektist või on tegemist kompromissvariandiga Riikliku õppekavaga. Kõigi koolide õppekavad on kättesaadavad trükitult, 3 koolil ka digitaalselt, 1 kooli õppekava on ka kodulehel. Seega võib öelda, et küsitluse hetkel polnud koolide õppekavad päris avalikud, vaid otseselt kättesaadavad kooliga seotud inimestele — lapsevanemad, õpetajad.

Neljas Eesti waldorfkoolis toimub suuremal või vähemal määral õppekava täitmise hindamine ning analüüs. Selle põhilisteks vormideks on regulaarsed tagasisivaated ainetüklitele ja ainetundidele, nt ainetükli või õppeveerandi lõpus. Sellest tehakse kas kirjalik või protokolliline kokkuvõte, mis osaliselt kajastub ka kirjalikes tunnistustes. Nimetatud töös osaleb enamik õpetajaid. 1 koolis sellist tööd hetkel ei toimu.

Koolide õppekavade eripärad

Põhipunktides ja -joontes vastavad Eesti waldorfkoolide õppekavad ka rahvusvaheliselt tunnustatud kavadele, mille aluseks on Rudolf Steineri poolt formuleeritud inimeseõpetusest tulenev lapse arengukäsitus ning vastavalt seda toetavad ainesisud ning õppe-eesmärgid.

Riiklikust õppekavast erinevatest ainetest on kolme kooli õppekavas eurütmiat, kõigi koolide õppekavades eraldi ainaena vormijoonistamine¹⁵ 1.–4. klassini.

Lisaks koolitundidele toimuvad Eesti waldorfkoolides igakuised kuupeod, kus lapsed saavad näidata eelmisel kuul erinevates ainetes õpitut, samuti klassinäidend 8. klassi lõpus ning individuaalse projektina aastatöö (8. ja 11. klassis). Tartu Waldorfgümnaasiumis toimuvad lisaks õppepraktikad: 10. klassis põllumajanduspraktika, 11. klassis metsanduspraktika, 12. klassis sotsiaalpraktika.

Rahvusvahelise waldorfkoolide uuringu (1998) käigus püüti hinnata õppekava rakendamise ühiseid jooni waldorfkoolides. Järgnev tabel esitab võrdlevad andmed ka Eesti koolide kohta

Tabel Waldorfkoolide ja waldorfõppekava rakendamise ühised jooned maailmas ja Eestis

	maailmas			Eesti koolides
	jah	ei	muu	
Kas koolis on üks õpetaja 1.–8. klassini (klassiõpetaja)?	88%	7%	0	4 kooli jah, ühes koolis võib alates 7. klassist jaguneda teiste õpetajate vahel
Tasakaalus koolipäev: akadeemilised, kunstilised, füüsilised tegevused vastavalt hommikul, keskpäeval, pärastlõunal	90%	8%	0	jah
Õpilaste poolt kirjutatud ja illustreeritud töövihikud/raamatud	96%	3%		jah
Hommikusalm päeva alguses	85%	11%	3%	jah
Kas kooli vastuvõtul arvestatakse hammaste vahetust?	71%	19%	1%	Jah Lisaks arvestatakse veel üldist füüsilist kooliküpsust
Kas soovitate vanematel piirata lastel TV vaatamist?	67%	27%	2%	jah
Vormijoonistamine 1.–5. klassis	95 %	3%	1 %	jah
Geomeetiline joonistamine ja konstrueerimine 6.–8. klassis	90 %	5 %	2 %	4 kooli jah, 1 kool ei vastanud
Kaks võõrkeelt alates 1. klassist.	81 %	14 %	2 %	jah
Kreeka/ladina keelt	25 %	64 %	2 %	Ei
Põhitund 1,5-2 tundi igal hommikul	92 %	2 %	0	Jah
Eurütmiat igas klassis. (kui ei ole kõigis, siis millistes klassides on)	75 %	23 %	0	Eurütmiat on 2 koolis, kuid mitte kõigis klassides
Ravieurütmiat kasutatakse terapeutilistes programmides	56 %	39 %	0	Kasutab 1 kool, teised mitte
Õpilaste teenindamiseks on tööalane kooliarst. Millise koormusega?	53 %	44%	0	Enamikus koolides osales koormusega
Õpilasi rühmitatakse temperamentide alusel	60 %	27%	0	2 kooli ei, sest see pole väikeste klasside puhul otstarbekas, 2 koolis jah, 1 osaliselt

Allikas: Rahvusvaheline waldorfkoolide uuring (1998), Waldorfkoolide küsitlus.

¹⁵ Vormijoonistamine sisaldab elemente kirjast, geomeetriast ja joonistamisest, õppeainena toetab ta mõtlemise, kujutlemise ja tahtetegevuse vaheliste seoste kujunemist. Vormijoonistamise esmaseks ülesandeks on äratada lapses vormimeel. See on vajalik kirjutama ja lugema õppimiseks, hiljem võimaldab see mõista nii looduses kui ka inimese loodud asjades esinevaid vorme.

Tabel Kõige tähtsamad aspektid, mis eristavad waldorfpedagoogikat tavakoolide praktikast võrdluses Inglismaa waldorfkoolide uuringuga,

Aspekt	Inglismaa waldorfkoolide uuring (täiesti nõus väitega)	Eesti waldorfkoolide küsitlus
1. Põhineb vaatel lapse arengust	100 %	4 kooli vastasid jah, 1 ei vastanud
2. Jutustamise roll õpetamisel	95%	5 kooli nõustusid
3. Arengu rõhuasetus tahtel, tundel, mõtlemisel	95 %	4 kooli nõustusid, 1 ei vastanud
4. Õpetaja kunstimeisterlikkus	95 %	2 kooli olid täiesti nõus, 3 osaliselt
5. Tähelepanelikkus lapse vaimse suhtes	81 %	3 kooli nõus, 2 osaliselt nõus
6. Põhitunni teemade jätkumine ainetundides	76 %	4 kooli osaliselt nõus, 1 kool ei vastanud
7. Sama õpetaja 1.- 8. klassini	71 %	4 kooli nõus, 1 pole kindel

Allikad: Inglismaal waldorfkoolide uuring (2005), Eesti waldorfkoolide küsitlus.

Inglismaal waldorfkoolide uuringust (2005) ilmnevad järgmised waldorfkoole riigikoolidest eristavad jooned:

- rütm, st põhimõtted, kuidas kujundada tundi ja õpetamise tempot erinevate lähenemisviiside abil ning tähelepanu osutamine aastapühadele;
- konkurentsivaba õhkkond ja koostöö edendamine;
- õpetaja sisemise töö tähtsus — st reflektiivne tegevus, mille läbi õpetaja süvendab oma arusaamist lapse arengust uurimise, meditatsiooni, kunstilise tegevuse jmt abil;
- lähedased suhted koolis ning kooli ja vanemate vahel;
- tähelepanu pööramine laste temperamendile;
- õpetajate koostöö laste vaatlemisel. Sellist kollektiivset ja vastastikku toetavat lähenemist lapse mõistmiseks koolis tuntakse lapsevaatluse¹⁶ ja klassivaatluse¹⁷ nime all.

Rahvusvahelistes uuringutes määratletud waldorfkoole eristavate tunnuste osas võib täheldada Eesti waldorfkoolide olulist sarnasust maailma waldorfkoolidele.

Õppekava rakendamine koolides

Õppekava rakendamise põhimõtete kohta, eriti 1.–8. klassini, on väljaandes „Õppetöö kujundamiseks waldorf-/steinerkoolides 1. kuni 8. kooliaastani“ toodud ära järgmised „kuldreeglid“:

- kõik õpetatav ja tehtav peaks olema seotud inimesega;
- enne teen, siis mõistan;
- õppematerjali käsitlemisel liikuda tervikult osadeni;
- kõik, mida tehakse, iseäranis nooremas koolieas, peab olema ilus;
- kõik esitada võimalikult piltlikult;

¹⁶ Lapsevaatlus waldorfkoolis tähendab seda, et last tundvad õpetajad vaatlevad üht konkreetset last väga põhjalikult, alustades tema välimusest, harjumustest, hoiakutest, käitumismudelitest üha peenemate detailideni. Kogutud andmeid analüüsitakse ja otsustatakse vajadusel täiendavate abinõude rakendamise kohta.

¹⁷ Klassivaatlus waldorfkoolis tähendab seda, et ühes klassis tunde andvad õpetajad vaatlevad põhjalikult antud klassi nii terviku kui ka üksikute õpilaste vaatekohast ning püüavad ühiselt arutledes jõuda parimate lahendusteni selles osas, mida oleks vaja muuta või parendada antud klassi puhul.

- tegevustes peab valitsema rütm;
- õppetegevustes juhinduda praktilisest elust.

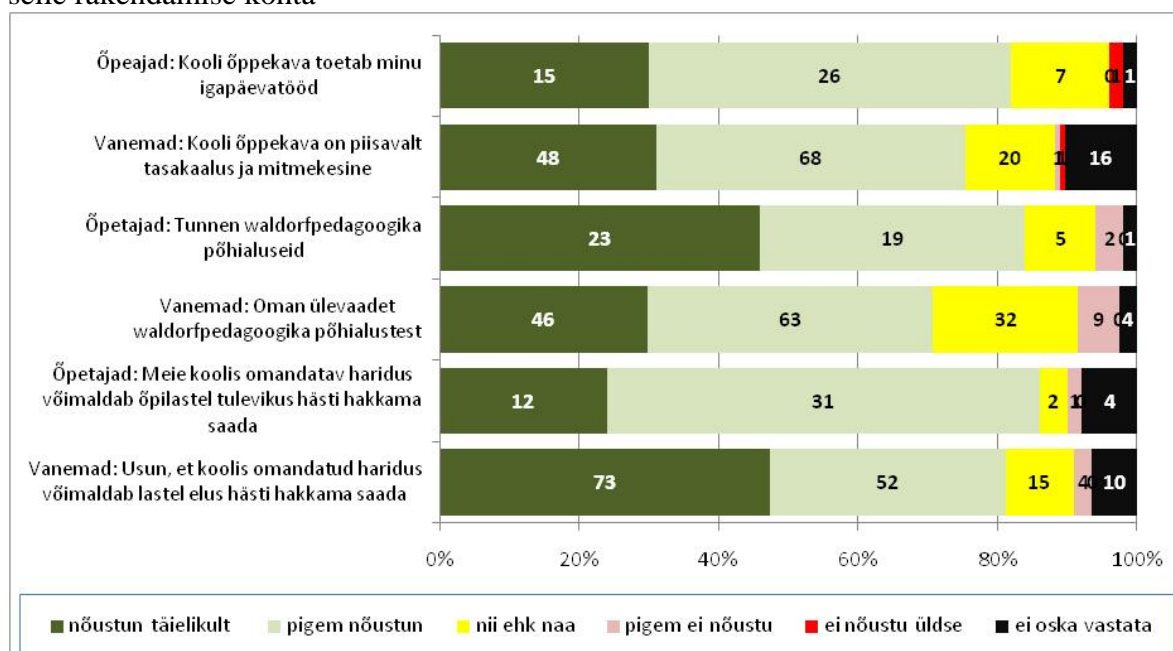
Inglismaa waldorfkoolide uuring tõi esile kaks hea praktika põhilist väidet õppekava mitmekesisusest:

- Waldorfüppekava ühendab akadeemilise/kutsealase jagunemise ja selle eesmärgiks on kasvatada terviklikke, võimekaid ja vabalt mõtlemaid kodanikke, kes on ka mitmekülgsed käelistes oskustes. Järelikult on rõhk praktilistel oskustel ja välditakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendite liigvarajast kasutamist, mis väidetavalt kahandab õpilaste võimekust, kui sundida neid kasutama arvuteid enne, kui nad suudavad täielikult mõista sooritataavaid tegevusi;
- Waldorfüppekava pakub kõiki aineid kuni 12. klassini. Seetõttu pole õppeainetest loobumist ja varajast spetsialiseerumist. Arvestatakse sellega, et õpilase otsustusvõime ja mõtlemine areneb, kui jätkatakse kõigi ainete õppimist.

Inglismaa uuring näitas, :

- et on positiivne seos waldorfkoolis õppimise, saavutuste ja õpilase arengu vahel. Tõendid kinnitavad waldorfkooli õpilaste häid tulemusi eksamites ja tasemetöodes, samuti loovate, sotsiaalsete võimete arenemist, mis on olulised isiksuse tervikliku arengu seisukohast;
- et waldorfkoolid näivad loovat positiivseid ja vastastikku toetavaid suhteid;
- et waldorfpedagoogika eristavateks joonteks on, et tähelepanu pööratakse rütmile, sümbolitele, rituaalidele ning suurt tähelepanu osutatakse igapäevale nii isikute kui kollektiivi liikmetena;
- et „riikliku“ hariduse ja waldorfhariduse vahel on nii sarnaseid jooni kui erinevusi: põhierinevuseks on waldorfkooli põhijoonte (õppekava, vanemate kaasamine, õpetaja autonoomsus, kooli juhtimine jmt) omavaheline ja vastastikune toimimine ja mõtestatus. Sarnasustest võib nimetada huvi tervikliku hariduse ja teatud pedagoogiliste teemade vastu, millest tähtsaim on lapse areng.

Joonis Eesti waldorfkoolide õpetajate ja vanemate võrdlevad hinnangud kooli õppekava ja selle rakendamise kohta

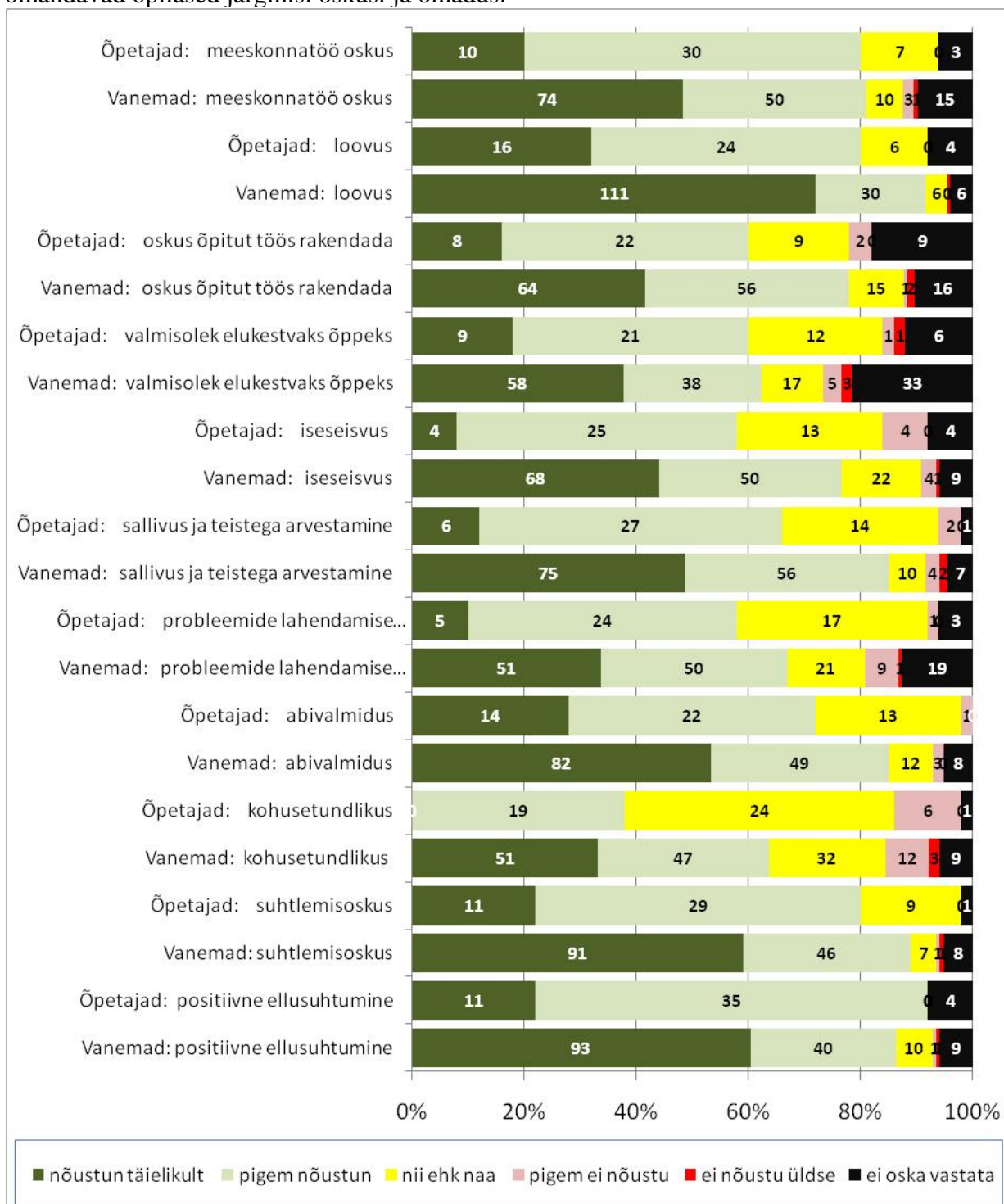
Allikas: Waldorfkoolide õpetajate küsitlus, Waldorfkoolide lapsevanemate küsitlus

Eestis läbi viidud küsitlustest ilmneb,:

- et õpetajad tajuvad valdavalt õppekava toetavat funktsiooni; lapsevanemad, et kooli õppekava on piisavalt mitmekesine;
- et nii vastanud õpetajad kui ka lapsevanemad tunnevad valdavalt waldorfpedagoogika põhialuseid;
- samuti usutakse, et koolis antav haridus võimaldab elus piisavalt hästi hakkama saada.

Waldorfkoolide lapsevanematel ja õpetajatel paluti hinnata waldorfkoolis eluks vajalike oskuste ja omaduste omandamist. Vastused on esitatud järgneval joonisel.

Joonis: Waldorfkoolide lapsevanemate ja õpetajate küsitluse tulemused: hinnang, kas koolis omandavad õpilased järgmisi oskusi ja omadusi

Allikas: Waldorfkoolide õpetajate küsitlus, Waldorfkoolide lapsevanemate küsitlus

Valdava enamik vastanud õpetajatest ja lapsevanematest hindavad joonisel esitatud omaduste ja oskuste omandamist koolis positiivselt. Sealjuures ilmnes huvitav asjaolu, et täielikult nõustunute protsent lapsevanemate hulgas on märgatavalt kõrgem kui õpetajate hulgas. Lapsevanemate ja õpetajate hinnangute erinevused üldisel positiivsel foonil võivad tuleneda erinevatest ootustest lapsele/õpilasele, samuti erinevast keskkonnast, kus last põhiliselt nähakse (kool vs kodu) ja erinev hindamisbaas (oma laps kodus vs palju õpilasi koolis). Oskustest on vanemad hinnanud kõige kõrgemalt suhtlemisoskust, meeskonnatööoskust, omadustest positiivset ellusuhtumist, loovust, abivalmidust, sallivust ja iseseisvust.

Peamiste probleemidena õppekava rakendamisel töid küsitletud Eesti waldorfkoolid välja:

- õpetamine liitklassides (3 kooli);
- väike laste arv klassis;
- tasemetööd 3. ja 6. klassis (4 kooli);
- valmistumine 9. klassi lõpueksamiteks (4 kooli);
- ebapiisav õppevahendite hulk (eriti loodusainetes) 2 kooli;
- õpetajate ebapiisav koolitus (2 kooli);
- korraliku spordiväljaku ning auala puudumine (2 kooli);
- tasemetööd mõjutavad õppetööd (4 kooli);
- eksamid mõjutavad õppetööd (5 kooli);

Vaatamata nimetatud takistustele on õppekava võimalik siiski küllaltki efektiivselt rakendada, nagu ilmneb vanemate ning õpetajate küsitlustest. Samuti vajab õpetajate koolitus tõhustamist.

Õpetajate kaasatus uuringutesse

Waldorfkoolides peetakse õpetaja enesearendamise juures väga oluliseks ka uurimistegevust. Eesti waldorfkoolide küsitluses vastasid 2 kooli, et nende kooli õpetajad on teostanud uurimistöid. Töid on tehtud põhiliselt TÜ haridusteaduskonna juures, 7 tööd, lisaks on lõpetamisel uuring Noored Euroopa koolis waldorfkoolide 7.–9. klassi õpilaste hulgas. Ühe kooli 3. klassi õpilased osalesid TÜ 3. klasside uuringus põhikoolide efektiivsusest. Eesti waldorfkoolide õpetajad on kirjutanud põhiliselt oma kooli kogemustel ning teoreetilisel materjalil põhinevaid uurimistöid.

Tabel Eesti waldorfkoolide õpetajate poolt kirjutatud uurimistööd

Aasta	Töö pealkiri	Asutus
1994	„Eesti waldorfõpetajate enesehinnangud”	TÜ
2003	Kunstilis-praktilise õpetuse tähtsuse arengule”	TÜ
2003	„Waldorfpedagoogika printsiipide kasutamisest Tartu Waldorfgümnaasiumis „	TÜ
2003	„Waldorfpedagoogika eripärad”	TÜ
2006	”Loodusainete õpetamisest waldorfkoolis“	TÜ
2008	„Sisehindamine waldorfkoolis: võimalused ja ohud Tartu Waldorfgümnaasiumi näitel”	TÜ
2009	„Üks katse suurendada sotsiaalset kapitali waldorfkoolis“	TÜ

Allikas Waldorfkoolide küsitlus

Klassiõpetaja roll

Klassiõpetajal on waldorfkoolis keskne roll nii õpetamisel kui ka kasvatamisel. Kui klassiõpetaja ei anna oma klassis teisi ainetunde, võib tekkida probleem koormusega. Klassiõpetaja võimaldab luua ainetevahelise seose ning integratsiooni, suudab aastate jooksul lapsi hästi tundma õppida ja näha nende vajakuid ning edusamme, samuti leida abinõusid lastele vajalikul määral abi osutamiseks.

Tabel Missuguseid meetodeid kasutatakse koolides, et õpilased saaksid klassiõpetaja ajal kuni 8. klassini piisavalt aineteadmisi

Meetod	Inglismaa waldorfkoolide uuring (täiesti nõus väitega)	Eesti koolid
1. Teised õpetajad on toeks/konsulteerivad	91 %	1 kool väga, 3 kooli üsna, 1 kool ei vastanud
2. Eeldatakse, et klassiõpetaja arendab pidevalt oma teadmisi laste vanemaks saamisel	86 %	4 kooli vastasid väga, 1 kool ei vastanud
3. Mõningaid aineid õpetavad aineõpetajad	33%	1.–3. klassini põhiliselt võõrkeeli, muusikat, käsitööd
4. Aineõpetajad võtavad üle põhitunni	28 %	2 koolis vähe, 1 koolis alates III kooliastmest, 1 koolis tihti, 1 kool ei vastanud
5. Õpetajad vahetavad klasse kasutades oma tugevaid külgi	14 %	2 vastanud koolis seda ei tehta, 1 koolis üsna ja 1 koolis alates 7.klassist
6. Muu	15 %	Koolid sellele küsimusele ei vastanud

Allikad: Inglismaal waldorfkoolide uuring (2005), Eesti waldorfkoolide küsitlus.

Eesti waldorfkoolide vastused näitavad, et klassiõpetajad õpetavad valdavalt kõiki põhiaineid kuni 6. klassini, väiksemates koolides ka edasi. Ühes koolis toimub see osaliselt, st alates 7. klassist hakkavad põhiaineid õpetama kas teised klassiõpetajad või vanema astme aineõpetajad. Aineõpetajad õpetavad olenevalt klassiõpetaja lisaerialast muusikat, võõrkeeli ja käsitööd juba alates 1. klassist. Kõik vastanud koolid väärtustavad seda, et klassiõpetaja arendab oma teadmisi. See on seda olulisem, mida vanemasse klassi lapsed jõuavad. Samuti hinnatakse kõrgelt teiste õpetajate rolli konsulteerimisel. Viiest koolis kolmes võtavad teised õpetajad vajadusel mõne põhitunni aine õpetamise üle. Samuti ilmneb vastustest, et alates 6. või 7. klassist võtavad aineõpetajad üle mõne põhitunniaine. Siit ilmnevad puudujäägid ka õpetajakoolituses, muu maailma praktika kinnitab valdavalt seda, et klassiõpetajal on võimalik edukalt õpetada põhiaineid kuni 8. klassi lõpuni.

Tabel Mõnede õppevahendite kasutamine õpetamisel Inglismaa ja Eesti waldorfkoolides

	Inglismaa koolid		Eesti koolid
	1.–8. klass	9.–12. klass	
1. Õpikute/lugemike kasutamine	52 %	56 %	1.–8. klassini vähe, 9.klassis rohkem
2. TV ja video	0 %	0%	3 kooli väga vähe, 1 kool üldse mitte
3. Info- ja kommunikatsioonitehnika	0 %	11 %	1.–8.klassini vähe

Allikad: Inglismaal waldorfkoolide uuring (2005), Eesti waldorfkoolide küsitlus

Waldorfpedagoogika tugineb väga vähesele elektrooniliste vahendite kasutamisele õpetamise abivahendina. Põhiline aine edasiandmine toimub õpetajalt õpilasele elava sõna kujul. Nimetatud joon leidis kinnitust ka koolide küsitlemisel nii Inglismaa kui ka Eesti koolide puhul. Kuigi koolid ei kasuta põhikooli osas, eriti kuni 8. klassini, traditsioonilisi õpikuid, on siiski kasutusel erinevad raamatud ning vajadusel ka lugemikud. Kasutatavate õppevahendite ja koolitarvete osas on erinevuseks võrreldes tavakooliga vahakriitide, jämedate värvipliatsite ja valgete A3 või A4 formaadis põhitunnivihikute kasutamine, mis täidavad nii õpiku kui ka töövihiku funktsiooni.